

Geschiedenis van Spanje

Alfons XII

Casa Cultural

Alfons XII 1875 - 1885

Alfons XII en het gedachtegoed van Cánovas del Castillo

Alfons XII werd geboren op 28 november 1857 te Madrid. Hij was het zesde kind van Isabella II en haar man Francisco van Assisi. Zij hadden in totaal 14 nakomelingen waarvan er zeven

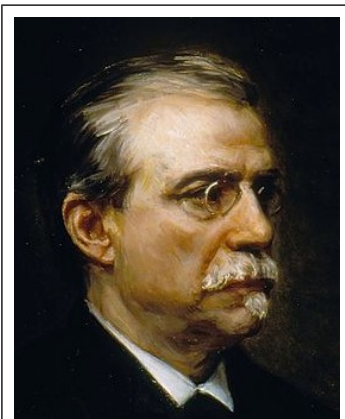

Alfons XII met zijn ouders
1857-1885

op zeer jonge leeftijd overleden. Net als bij de Spaanse Habsburgers het geval was, had ook bij de Bourbons de generaties lang voortdurende inteelt gevolgen voor de overlevingskansen van het nageslacht. Direct na de geboorte van Alfons deed het gerucht aan het hof de ronde dat hij niet door zijn wettige vader zou zijn verwekt, maar door een van de minnaars van Isabella, de aristocraat en militair Enrique Puigmoltó. Door zijn geboorte verkreeg Alfons de titel van *Príncipe de Asturias* en daarmee het recht op de Spaanse troon. Omdat Isabella II in 1868 werd afgezet en in ballingschap ging, voltrok de opvoeding van Alfons zich in een niet-Spaanse omgeving, maar daardoor kon hij kennismaken met andere politieke systemen zoals dat van Frankrijk, Engeland en Oostenrijk en deed hij een schat aan ervaring op. In september 1869 verhuisde het gezin naar Genève

waar hij lessen volgde aan de kantonale academie. Later studeerde hij aan de koninklijke academie - het Theresiarum - van Wenen en voltooide zijn opleiding aan de militaire academie van Sandhurst in Engeland. De leider der monarchisten, Antonio Cánovas de Castillo trad op als mentor van de jonge prins.

Cánovas del Castillo, een historicus afkomstig uit Málaga, was ongetwijfeld de meest invloedrijke politicus gedurende het laatste kwart van de negentiende eeuw. Hij gaf vorm aan de Bourbonrestauratie nadat in 1874 militairen onder aanvoering van Arsenio Martínez Campos een eind hadden gemaakt aan de eerste republiek van Spanje. Cánovas was een briljant politicus en ook een behendig strateeg die inzag dat het herstel van de Bourbonmonarchie veel tijd zou vergen. Toen in 1868 na de revolutie de constituerende Cortes werden geformeerd,

Cánovas del Castillo
1828-1897

verzamelde Cánovas - die eerder minister was geweest onder Isabella II - als afgevaardigde in het parlement een groepje conservatieve monarchisten om zich heen dat langzaam aan invloed won. Deze *canovistas* beschouwden het als essentieel om allen die niets zagen in de revolutie of republicanisme te verenigen in een gemeenschappelijke beweging en riepen daartoe tal van gezelschappen (netwerken) in het leven om draagvlak te creëren voor de terugkeer tot de Bourbonmonarchie. Daarbij had Cánovas niet de terugkeer voor ogen naar een systeem zoals dat bestond voor de revolutie van 1868 en gedragen werd door de gematigd liberalen (Partido Moderado) uit die tijd. Dit systeem werd verguisd door de enorme invloed die militairen en het hof uitoefenden op de politiek ten faveure van de bestaande elite en daar moest Cánovas niets van hebben. Wat Cánovas in gedachten had was een monarchaal stelsel dat ruimte bood aan een weliswaar conservatief getint, maar niettemin liberaal-kapitalistisch systeem waarin het

primaat van de politiek lag bij de regering en de Cortes met de koning als bewaker van de liberale staat. Volgens Cánovas berustte de soevereiniteit van de staat niet uitsluitend bij volksvertegenwoordiging - zoals vastgelegd in de grondwet van 1869 - maar bij koning en Cortes tezamen.

Ook was hij van mening dat de staat confessioneel diende te zijn, maar zag hij in dat een zekere mate van godsdienstvrijheid de Spanjaarden niet kon worden onthouden. Het politieke systeem dat door Cánovas werd gecreëerd en dat zijn weerslag vond in de grondwet van 1876, beoogde zonder twijfel de voortzetting van eeuwenoude Spaanse tradities, zij het dat de invloed van de kroon op de dagelijkse politiek afnam ten gunste van de regering en met name van de premier. De koning speelde echter wel een centrale rol als bewaker van het staatsbestel. Hij stond boven de partijen en boven het leger dat in het verleden blijk had gegeven van willekeur en naar believen ingreep in de politieke situatie. Om het beeld van de kroon als de ultieme gezagsdrager over de strijdkrachten kracht bij te zetten en daarmee de politieke invloed van de militairen te beteugelen, werd de figuur van koning-soldaat geïntroduceerd. De koning als hoogste militair die garant stond voor de rechten der burgers. Koning Alfons XII was bij officiële gelegenheden dan ook steevast gekleed in uniform. Sluitstuk van de politieke doctrine van Cánovas was de creatie van een systeem dat de conservatieve en meer progressief getinte bewegingen in staat stelde elkaar af te wisselen als regeringspartij. Als de ene partij was uitgeregeerd werd de koning gevraagd de regering te ontslaan en de Cortes te ontbinden. De daaropvolgende manipulaties met de verkiezingen brachten dan automatisch de andere partij aan de macht. Dit systeem, het zogeheten *turnismo* - had als voordeel dat het voortbestaan van de monarchie gegarandeerd was en voor de nodige stabiliteit zorgde na decennialang oploeiende opstanden. Het *turnismo* werd vooral in stand gehouden door lokale *caciques* die op grote schaal verkiezingsfraude pleegden.

Caciquismo als fundament van de restauratie

In Spanje ontwikkelde zich, net als in andere landen in het Middellandse Zeegebied, in de loop van de negentiende eeuw het cliëntelisme, een systeem waarin binnen rurale gemeenschappen landeigenaren en boeren zich aan elkaar verbonden door het verlenen van wederzijdse diensten. De bevolking kreeg daardoor toegang tot de middelen die in het bezit waren van de patroons - de *caciques* - en genoten hun bescherming in ruil voor diensten zoals het geven van een stem aan de door de patroon voorgestelde kandidaat. Dit systeem van sociaalpolitieke organisatie ontstond in Spanje lang voordat de Restauratie begon, tijdens het regentschap van

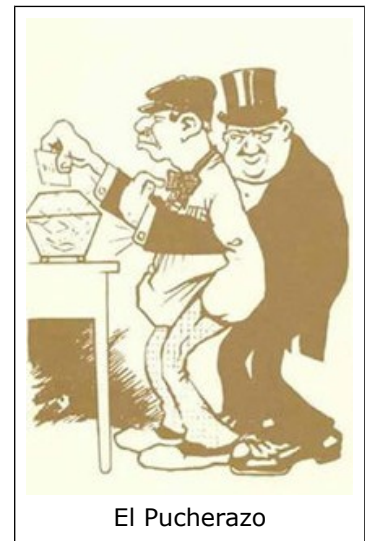
Spotprent uit 1872 over de verkiezingsmanipulaties

Espartero (1840-1843). Door diens ont-eigeningspolitiek kwam veel land in handen van geestverwanten van de regent, die de macht over de rurale gemeenschappen overnamen en daar de lakens uitdeelden. Het was een systeem dat kon functioneren onder de voorwaarde dat het gecontroleerd werd door een groep van particulieren, gevrijwaard van bemoeienis van buitenaf. Kenmerkend was dat het verlenen van wederzijdse diensten op persoonlijke basis plaatsvond en niet gebaseerd was op collectief optreden van cliënten zodat geen klassenvorming en klassenactie optrad. Het

was zeker niet zo dat het caciquismo ontstond vanwege het analfabetisme onder de bevolking, door hun vermeende politieke onkunde, passiviteit of door de armoedige situatie waarin zij zich bevond. Ook is het onjuist te veronderstellen dat het uitsluitend de elite was die ervan profiteerde. Het ontstond als zeer effectieve methode om middelen en diensten te ruilen binnen kleine groepjes die zich niet bekommerden om de behoeften buiten de eigen groep, laat staan om die van de maatschappij. Dat hield in dat de *caciques* om hun privébelang te dienen politiek manipuleerbaar waren en de uitslag van verkiezingen in de richting stuurden die op dat moment door de politieke elite in het land gewenst werd geacht. Daarbij lieten zij geen middel onbenut. Stemmen werden gekocht, kiezers geïntimideerd, stemlokalen ingericht in partijkantoren waar uitsluitend leden toegang hadden, lokalen gesloten nadat eerst de eigen aanhang had gestemd, er werd gesjoemeld met sluitingstijden van de verkiezingslokalen door kerkklokken vooruit te zetten en natuurlijk werden er talloze ongeldige stembiljetten toegevoegd en door de stemcommissie bij de telling als geldig verklaard.

Bijvoorbeeld stembiljetten op naam van overledenen, de *votos de lázaros*, naar analogie van het Bijbelverhaal over Lazarus. Veelvuldig kwam het voor dat een afgevaardigde werd verkozen met een hoeveelheid stemmen dat het aantal kiesgerechtigden in een district ruimschoots overtrof. Dit alles staat in Spanje bekend als *el pucherazo*, afgeleid van het woord *puchero* ofwel de 'pot' waarin men de valse stemmen bewaarde om later toe te voegen aan de stembussen. Deze term is nog steeds in zwang als aanduiding voor verkiezingsfraude.

Het is een onjuiste veronderstelling dat het caciquismo als instrument om de verkiezingen te manipuleren aan betekenis verloor toen na de val van Isabella II het algemeen kiesrecht in de grondwet werd vastgelegd. In de aan de Restauratie voorafgaande zes revolutionaire jaren wonnen alle regeringen die verkiezingen uitschreven en zij wisten dus ook de uitslagen te manipuleren. Zo was het caciquismo een buitengewoon doeltreffend instrument in handen van de heersende klassen en in feite een nieuwe vorm van feodalisme die de nieuwe liberaal-kapitalistische elite net zo zeer ten dienste stond als de revolutionaire elite van 1840. En het bleef intact zolang de rurale gebieden als belangrijkste sociaal-economische factor in Spanje bleven bestaan. Pas toen urbanisatie substantiële vormen begon aan te nemen, brokkelde het caciquismo af onder druk van klassenvorming onder de arbeiders.

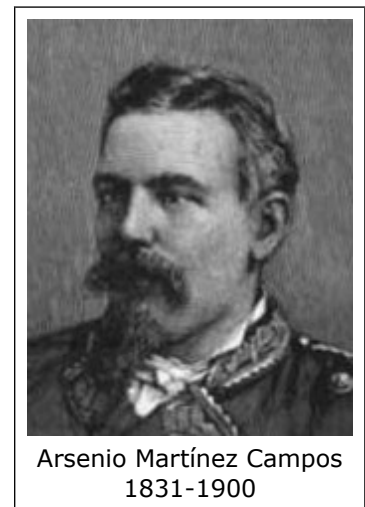

El Pucherazo

De terugkeer van Alfons XII

Toen Cánovas zijn beweging begon was nog geen sprake van een uitgebalanceerde politieke doctrine en lag het accent op werving van aanhang via een open project waarin iedereen die de monarchie een warm hart toedroeg kon participeren. Cánovas zag al vroeg in dat herstel van de monarchie onder het huis van de Bourbons alleen kans van slagen zou hebben wanneer Isabella II zou terugtreden ten gunste van haar zoon Alfons, die onder koningsgezinden een veel grotere populariteit genoot dan zijn moeder. Na langdurig aandringen wist Cánovas koningin Isabella II te winnen voor zijn plannen en op 25 juni 1870 deed Isabella II afstand van de troon.

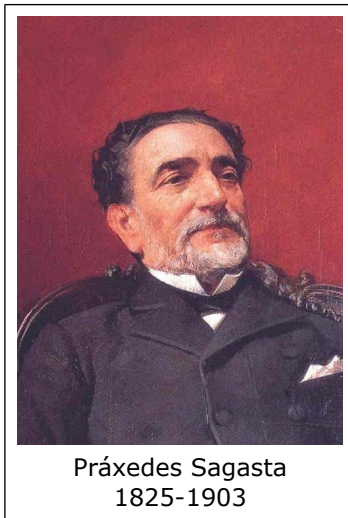
In 1873 begon de beweging van Cánovas populair te worden. Met name onder vrouwen uit de hogere standen raakte het in de mode om tot de zogeheten *alfonsinos* te behoren. In gezelschappen (*tertulias*) bediscussieerden zij de ideeën voor de Restauratie en leverden daarmee een bijdrage aan de verspreiding van het gedachtegoed van Cánovas. Een belangrijke mijlpaal was de ondertekening van het manifest van Sandhurst dat door Cánovas was opgesteld en de contouren schetste van de door hem gewenste restauratie. Hiermee legde Cánovas zijn woorden in de mond van de kroonprins die op 1 december 1874 met de ondertekening van het manifest aangaf bereid te zijn het koningschap te aanvaarden en terug te keren naar Spanje. Natuurlijk rekende Cánovas op steun van het leger, maar de staatsgreep van generaal Arseno Martínez Campos, een aanhanger van Isabella II, eind december, kwam Cánovas ongelegen. De leider van de *alfonsinos* wilde een herstel van de Bourbonmonarchie langs legale weg bereiken en hoewel de staatsgreep het proces in een stroomversnelling bracht, nam hij er afstand van. Op 30 december werd een voorlopige regering geformeerd onder leiding van Cánovas die Martínez Campos gedeceideerd naar het tweede plan verwees en hem niet beloofde met een post in zijn regering. Op 13 januari arriveerde Alfons XII in Madrid, waar hem een warm onthaal wachtte. Door het volk werd hij gewaardeerd om zijn verzoeningsgezindheid. Voor zijn zorgvuldige regeringsstijl en eerbiediging van de grondwet werd hij beloofd met de bijnaam *el Pacificador*.

Arsenio Martínez Campos
1831-1900

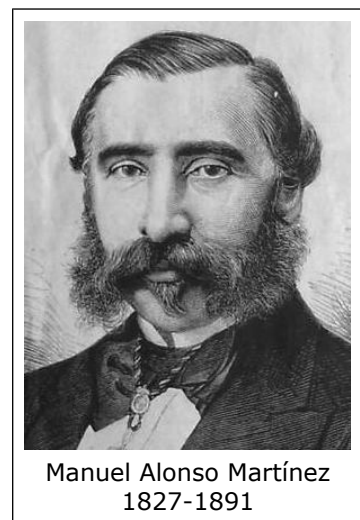
Partijvorming tijdens de Bourbonrestauratie

Om er zeker van te kunnen zijn dat het door hem gewenste politieke stelsel kon functioneren was het voor Cánovas essentieel dat het zowel bij conservatieven als progressieven zou komen tot de formatie van nieuwe partijen die zijn model onderschreven. Dat betekende dat Cánovas zelf de partij van de gematigde liberalen, de Partido Moderado, diende te incorporeren in zijn nieuwe partij, de Partido Conservador, terwijl ter linkerzijde de in 1871 door Práxedes Sagasta opgerichte Partido Constitucional en andere progressieve partijen aaneengesmeed moesten worden. Om een rustig klimaat te scheppen en de conservatieven uit de Partido Moderado voor zich te winnen voerde Cánovas een behoudend beleid. De meest drastische maatregelen nam minister van Onderwijs Orovio, die een eind maakte aan de liberale idealen van vrijheid van onderwijs en wetenschapsbeoefening. Met het Vaticaan werden de relaties verstevigd door opnieuw middelen ter beschikking te stellen voor uitvoering van godsdienstoefeningen en het kerkelijk huwelijk weer verplicht te stellen. Ook het aan banden leggen van de persvrijheid en de vrijheid van samenkomst en vereniging maakten deel uit van het conservatieve repertoire. Vandaar dat de periode van 1875 tot 1881 wel de *dictadura canovista* wordt genoemd. De beëindiging van de tweede carlistenoorlog (1876) en de tienjarige bevrijdingsoorlog op Cuba (1878), droegen bij aan de beeldvorming van een regering die orde op zaken wist te stellen en de vrede kon handhaven.

Toen in 1871 Amadeus I de Spaanse troon besteeg, ontstond er een scheuring in de Partido Moderado. Sommigen gaven te kennen Cánovas te willen volgen, maar anderen, reactionairen die de ruggengraat vormden van de partij, wilden niets weten van veranderingen. Zij hielden vast aan hun eis tot herinvoering van de grondwet van 1845 en de eenheid van kerk en staat. De jonge Alejandro Pidal y Mon was een van hun representanten en richtte in 1881 de *Unión Católica* op nadat Cánovas het aantal afgevaardigden van de Partido Moderado in de Cortes via de verkiezingsmanipulaties in januari 1876 had weten terug te brengen tot een schamele twaalf zetels, terwijl zijn eigen partij van de 391 zetels er 329 in de wacht sleepte. Vanaf dat moment brokkelde de Partido Moderado af en verdween in 1882 van het toneel. Daarmee zat de Partido Conservador van Cánovas vast in het zadel. Toen in 1884 de Unión Católica van Pidal zich aansloot, was de beoogde partijhervorming ter rechterzijde voltooid.

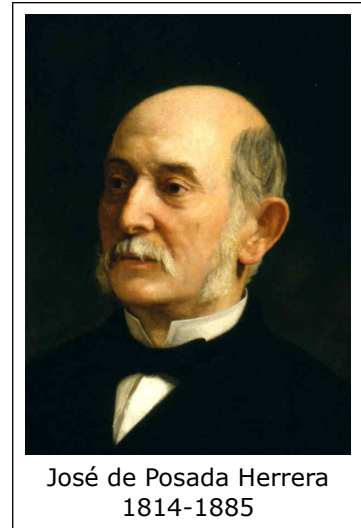
Voor Cánovas was deze herstructurering een moeizaam karwei gebleken, maar zijn politieke tegenstander Sagasta moest nog meer obstakels uit de weg ruimen alvorens zijn *Partido Liberal* (ook wel Partido Liberal-Fusionista genaamd) in 1880 tot stand kwam. Voor Sagasta was het essentieel dat hij zijn aanhangers zover wist te krijgen dat zij de principes van het door Cánovas ontworpen politieke model zouden onderschrijven. Alleen dan kon Sagasta als opponent van Cánovas middels het systeem van *turnismo* aan de macht komen. En dat was slechts mogelijk wanneer een aantal voor de progressieven belangrijke onderdelen uit de grondwet van 1869 zouden worden opgenomen in de nieuwe constitutie. Dat laatste was de belangrijkste boodschap die de Partido Constitucional inbracht bij de verkiezingen, maar niet nadat een aantal dissidenten uit zijn partij die ongeconditioneerd wilden samenwerken met Cánovas hem de rug hadden toegekeerd en het Centro Constitucional oprichtten. Voortrekker van deze beweging was Manuel Alonso Martínez, een bekwaam jurist die eerder diverse ministersposten bezet had en later van grote betekenis is geweest voor de ontwikkeling van het Burgerlijk Wetboek van Spanje dat in 1889 tot stand kwam. De partij van Sagasta kwam met een redelijk resultaat van 43 zetels uit de bus, wat aan de partijleider een behoorlijke basis verschaftte.

Sagasta slaagde erin een eventuele gooi van Alonso Martínez naar het leiderschap van de nieuwe Partido Liberal te verhinderen en wist zich te verzekeren van de steun van José de Posada Herrera, tot dan toe lid van de Partido Moderado, die na de verkiezingen met algemene stemmen tot voorzitter van het Congres was gekozen en een aantal aanhangers met zich meebracht. Sagasta won vervolgens de strijd om het partijleiderschap van generaal Serrano en Herrera en presenteerde in juni 1880 zijn Partido Liberal aan het parlement.

De grondwet van 1876

In het voorjaar van 1876 begonnen de beraadslagingen over een nieuwe grondwet. Eerst in een groep van 350 ex-afgevaardigden en ex-senatoren die het erover eens waren dat het voortbestaan van de monarchie niet ter discussie stond, waarna een kleinere commissie uit hun gelederen de tekst van de ontwerpgrondwet concreetiseerde. Als voorzitter van deze commissie fungeerde Alonso Martínez. Uiteindelijk werd de tekst van de grondwet zonder veel aanpassingen door de constituerende Cortes aanvaard. Steun van de progressieven onder aanvoering van Sagasta was daarbij voor Cánovas onontbeerlijk. Deze Cortes waren verkozen in januari 1876 via het algemene kiesrecht zoals vastgesteld in de grondwet van 1869 zodat de nieuwe grondwet kon bogen op brede steun. De constitutie bleef van kracht tot 1923 toen Manuel Primo de Rivera aantrad als dictator en hem buiten werking stelde.

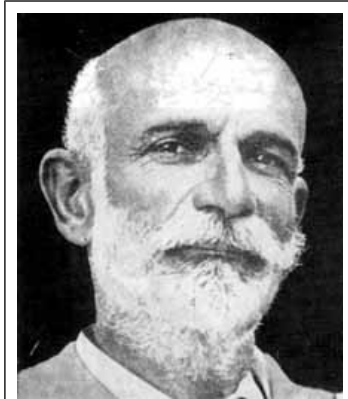

Hoofdpunt in de nieuwe grondwet was de bepaling dat de soevereiniteit van Spanje een gedeelde was en zowel bij de koning als de Cortes berustte. De koning benoemde de ministers, had het vetorecht over wetsvoorstellen en was gerechtigd de Cortes te ontbinden. De constitutie voorzag in een tweekamerstelsel waarbij de volksvertegenwoordiging - het Congres - via rechtstreekse verkiezingen werd samengesteld en de leden van de Senaat benoemd door de koning. Hoe die rechtstreekse verkiezingen van het Congres dienden plaats te vinden was niet in de grondwet vastgelegd, wat de deur openzette voor manipulatie en in de praktijk het afscheid betekende van het algemeen kiesrecht. Een belangrijke bepaling betrof de confessionaliteit van de staat, waarin het rooms-katholicisme als staatsgodsdienst werd erkend. Andere geloofsrichtingen werden wel getolereerd, maar uitingen ervan waren verboden. De constitutie van 1876 garandeerde burgerrechten zoals vrijheid van meningsuiting, gelijkheid voor de wet, onschendbaarheid van bezit e.d. en was in dat opzicht een voortzetting van de grondwet van 1869, te danken aan de inbreng van Sagasta. Van federalisme was geen sprake, gemeenten functioneerden onder centraal gezag. Met deze grondwet, die op 30 juni 1876 van kracht werd, beschikten de regeerders over een flexibel instrument omdat wijziging ervan in samenspraak tussen koning en Cortes kon plaatsvinden.

In 1878 kwam een nieuwe verkiezingswet tot stand die de oude wet uit de revolutionaire periode verving en een weerspiegeling was van het reactionaire beleid van Cánovas. Terwijl onder het regime van de oude wet nog bijna vier miljoen mensen naar de stembus konden, beperkte de nieuwe wet dit aantal tot 800.000. Stemrecht werd afhankelijk van de belastingbijdrage en van intellectuele kwalificaties. Ook in ander opzicht beperkte de regering onder Cánovas bepaalde rechten en wel de eeuwenoude *fueros* die bijvoorbeeld de Basken genoten. Cánovas wilde paal en perk stellen aan het streven naar lokale autonomie. Direct na het aannemen van de constitutie werden de Baskische provincies al deze rechten ontnomen. Op zich een logische stap op weg naar de vorming van een eenheidsstaat, maar het lijkt zeer aannemelijk dat dit een bijdrage heeft geleverd aan de radicalisering van het Baskische nationalisme en daarmee zijn doel voorbijschoot.

Het bewind van Sagasta

Nadat Sagasta erin was geslaagd zijn Partido Liberal vorm te geven, stond hij klaar om regeringsverantwoordelijkheid te dragen. Die mogelijkheid deed zich voor in 1881 toen de koning weigerde een wetsvoorstel van de regering Cánovas te tekenen en Sagasta vroeg een nieuw kabinet te formeren. Hiermee werd recht gedaan aan het *turnismo* dat immers voor stabiliteit en evenwicht moest zorgen door zowel aan de verlangens van de conservatieven als die van de progressieven recht te doen. Na jaren van uiterst restrictief beleid was het in de ogen van de koning tijd om de bakens te verzetten. Hij was de enige die daartoe de sleutel had en maakte van dit recht gebruik geheel conform de over de toepassing van het *turnismo* gemaakte afspraken. Het nieuwe kabinet onder voorzitterschap van Sagasta en met Alonso Martínez op Justitie trad aan op 9 februari 1881 en bereidde een reeks van maatregelen voor die er vooral op waren gericht de burgerrechten te waarborgen - waaronder het zo belangrijke recht op vrijheid van drukpers - die onder Cánovas waren beknot. Ook de vrijheid van onderwijs en van meningsuiting stond hoog op de agenda van de Partido Liberal wat leidde tot de terugkeer van kritische hoogleraren die door toedoen van de regering Cánovas waren ontslagen. Daarnaast schonk de regering aandacht aan het promotiestelsel binnen het leger, aan het in evenwicht brengen van de rijksfinanciën en aan het stimuleren van de economie door middel van uitvoering van openbare werken. Niet alle wensen van de Partido Liberal konden worden omgezet in wetgeving. Zo slaagde Sagasta er niet in om de invloed van de rooms-katholieke kerk op het onderwijs aan banden te leggen. Wel gaven intellectuelen handen en voeten aan de ontwikkeling van het

Francisco Giner de los Ríos
1839-1915

Institución Libre de Enseñanza, een instituut dat in 1876 was opgericht door Francisco Giner de los Ríos in reactie op het conservatieve beleid van de toenmalige minister van Onderwijs Orovio. Uitgangspunt van dit instituut was de filosofie van de Duitser Karl Krause en het groeide uit tot een gerenommeerd centrum voor onderwijsvernieuwing dat een bulletin uitgaf waaraan grote denkers hun bijdragen leverden als Bertrand Russell, Charles Darwin, John Dewey, Miguel de Unamuno, María Montessori, León Tolstoj, H.G.Wells etc. Het bleef voortbestaan totdat de Spaanse Burgeroorlog de medewerkers ervan tot ballingschap dwong.

Ondanks de vele initiatieven die de regering Sagasta tentoonspreidde, viel dit kabinet in oktober 1883. Al snel na haar aantreden begon het te rommelen in de Partido Liberal en scheidde de meest progressieve vleugel zich af. Vanuit die kringen werd in 1882 de naar eigen zeggen meest liberale partij uit die dagen gesticht, de *Izquierda Dinástica*. Dit was echter niet de enige oorzaak van de val van het kabinet Sagasta in oktober 1883. Die val was vooral het gevolg van het uitbreken van door militaire republikeinen geïnitieerde opstanden en aan een diplomatiek incident met Frankrijk. Onder invloed van in ballingschap verkerende republikeinen zoals Manuel Ruiz Zorrilla, de tegenstrever van Sagasta tijdens de revolutionaire jaren van 1868-1874, braken in de zomer van 1883 op diverse plaatsen opstanden uit die gewapenderhand werden neergeslagen. De diplomatieke betrekkingen met het buurland Frankrijk kwamen onder druk te staan toen op zijn reis door Europa koning Alfons XII een hem door de Duitsers aangeboden kolonelsuniform accepteerde van een regiment dat in de Elzas gelegerd was. Frankrijk ontstak in woede en dreigde de relaties met Spanje te verbreken. Onder druk van dit alles besloot Alfons dat de regering Sagasta beter kon plaatsmaken voor een kabinet onder aanvoering van Posada Herrera van de *Izquierda Dinástica*, die hij meer in staat achtte tot het voeren van een evenwichtig beleid. Dit bleek een vergissing die leidde tot de terugkeer van Cánovas als premier in januari 1884.

Manuel Ruiz Zorrilla
1833-1895

Het overlijden van Alfons XII

Tijdens de zitting van het laatste kabinet van de regeerperiode van Alfons XII slaagde Cánovas erin om de hierboven genoemde fusie van de Unión Católica van Pidal en de Partido Conservador tot stand te brengen. Daarmee wist hij een aanzienlijk aantal conservatieve katholieken, onder meer afkomstig uit carlistische kringen, aan zich te binden. In augustus 1885 ontstond een diplomatiek conflict met Duitsland dat de soevereiniteit van Spanje over de Carolinen, een eilandengroep in de Pacific, aanvocht. Deze eilanden waren ooit 'ontdekt' door een Portugees in de zestiende eeuw, door de Spanjaarden ruim honderd jaar later geclaimd en vernoemd naar Karel II. Pogingen om de eilanders tot het christendom te bekeren bleken vruchteloos, waarna de Spanjaarden dit gebied verder negeerden. Opgeklapte nationalistische sentimenten zorgden voor veel onrust en er dreigde een treffen tussen de Spaanse en Duitse smaldelen, maar dit werd afgewend. De Duitse kanselier Von Bismarck was van mening dat de eilanden niet de moeite waard waren om er strijd voor te leveren en via bemiddeling van de paus werden zij toegewezen aan Spanje. Na de Spaans-Duitse oorlog van 1889 verkochten de Spanjaarden de Carolinen aan de Duitsers.

Een veel ernstiger probleem voor de Spaanse regering vormde de binnenlandse situatie. Nog altijd waren de sociale omstandigheden erbarmelijk en toen in 1883 een cholera-epidemie uitbrak, bleek zonneklaar dat er erg veel schortte aan de sanitaire voorzieningen. Toen de ziekte de koninklijke residentie in Aranjuez bereikte, bezocht koning Alfons XII persoonlijk de choleraslachtoffers, zeer tegen de zin van Cánovas. Dat was echter niet de oorzaak van de dood van de koning. Hij overleed in november 1885 aan tuberculose. Alfons XII was twee keer getrouwd geweest. Zijn eerste vrouw overleed kort na hun huwelijk en zijn tweede echtgenote, Maria Christina van Oostenrijk, schonk hem bij zijn leven twee meisjes. Op het moment van overlijden van Alfons XII was Maria Christina zwanger en dat bracht een ongekende situatie met zich mee. Wanneer de nakomeling een meisje zou zijn, zou het geen probleem opleveren om de eerstgeborene uit te roepen tot erfopvolgster, maar wanneer dat gedaan zou zijn en de nakomeling bleek een jongetje, zou er een ernstig belangenconflict zijn ontstaan en juridisch moeilijk de aanwijzing van de eerstgeborene ongedaan te maken. Dus werd besloten de geboorte af te wachten. Het werd een jongetje: Alfons XIII. Maria Christina nam het regentschap op zich.

Koning Alfons XII met zijn tweede vrouw Maria Christina van Oostenrijk

Willem Peeters, 19 augustus 2013

Afbeelding titelpagina: Alfons XII naar een schilderij van Román Navarro